

Maria Magdalena TULUȘ*

**ÎNVĂȚĂMÂNTUL ȘI PRESA DIN GALAȚI ÎN SCRIERILE
CĂLĂTORILOR STRĂINI (ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL
XIX-LEA)**

**EDUCATION AND MEDIA IN GALAȚI, ACCORDING TO THE
TESTIMONIES OF THE FOREIGN TRAVELLERS (DURING THE FIRST
HALF OF THE XIX-th CENTURY)**

- Abstract -

Just like all over Europe, in Romania modernization manifested also through the cultural development. Thus, new schools were created, the existing ones were developed, the first libraries and many printing houses were established. Media also started, through various publications and journals, more and more diverse.

The travellers, through their different mindset, were more qualified to depict the particularities of the collective mental of the inhabitants of the Romanian town from the maritime Danube.

Keywords: Galați, foreign travellers, education, press, modernization.

***

La sfârșitul secolului al XVIII-lea diferențele existente între civilizația occidentală și cea orientală se răsfrângeau în plan cultural, în privința mentalităților și mentalului colectiv al populației și nu în ultimul rând în aspecte de viață cotidiană. Pe fondul atenției tot mai mari pe care o primesc Principatele române din partea cabinetelor diplomatice occidentale și al atractivității crescânde a pieței dunărene pentru comercianții și armatorii vestici, societatea românească a evoluat din toate punctele de vedere spre modernitate, o componentă importantă a acesteia fiind cultura. În preajma anului 1822 cultura franceză devenise în Principate și implicit în

---

* Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați (tulusmagda@yahoo.com).

orașele porturi o constantă, prin intermediul modelului francez cultura română integrându-se cu succes în cultura general europeană¹.

În orașele dunărene, la fel ca în întreaga societate europeană, modernizarea s-a manifestat și în viața culturală prin apariția și dezvoltarea școlilor, prin constituirea primelor biblioteci, prin deschiderea și funcționarea unor tipografii, prin redactarea și diversificarea unor publicații și jurnale. În ciuda apariției acestor elemente de modernitate, cel puțin pentru perioada avută în discuție, și care are ca limită cronologică superioară anul 1853, orașele dunărene mai aveau mult până să ajungă la nivelul de dezvoltare caracteristic societăților urbane occidentale care cunoscuseră sau erau în plin proces de revoluție industrială.

Modernizarea a dus la formarea unei culturi urbane în orașele porturi de la Dunărea maritimă și, la fel ca în întreaga societate românească, a determinat generalizarea instrucției școlare, accesibilitatea tot mai mare a informației prin intermediul bibliotecilor și publicațiilor. De departe, cele mai importante surse folosite în analiza evoluției culturii și mentalității acestei societăți urbane care a balansat mult timp între tradiția orientală balcanică și suflul nou venit din Occident le-au constituit mărturiile călătorilor străini, la care s-au adăugat și informațiile preluate din presa vremii. Călătorii, prin tiparul lor diferit mental și comportamental, au fost cei mai în măsură să indice particularitățile întâlnite în privința mentalului colectiv al locuitorilor orașelor românești de la Dunărea maritimă.

Imaginea deplorabilă pe care o dau călătorii străini învățământului și educației din lumea românească este atenuată începând cu ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea de semnele unui reviriment încurajator. Călătorii străini ce au străbătut Principatele române la cumpăna dintre cele două secole au acordat atenție organizării învățământului, remarcând existența și înmulțirea școlilor ce funcționau prin grija domniei, a celor deschise pe lângă mănăstiri și biserici sau erau susținute de marii dregători. Primele erau frecventate de tineri săraci, în timp ce copiii boierilor continuau să fie educați acasă, cu profesori particulari, în marea lor majoritate greci, francezi sau germani. Sir Robert Porter, diplomat englez, ce a trecut prin Principate la întoarcerea sa din Orient, menționa în februarie 1820 despre români că „limbile străine le prind aproape la fel de bine ca rușii, dar încetează repede să le mai învețe, după ce încep a ști câteva cuvinte”².

¹ Opinie întâlnită la Irina Gavrilă, Ileana Căzan, Daniela Bușă, *Călători străini despre educație și cultură în Țările Române, la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea*, în *Societatea românească între modern și exotic văzută de călători străini (1800-1847)*, coordonatori Ileana Căzan și Irina Gavrilă, București, 2005, p.219.

² *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea, Serie nouă*, vol. I (1801-1821), editori Paul Cernovodeanu, Georgeta Filitti, Beatrice Marinescu, Șerban Rădulescu-Zoner,

În orașul Galați au fost înființate școli pe lângă biserici sau mănăstiri înainte de anul 1800, un exemplu în acest sens fiind școala de la Mănăstirea Mavromol. Aceasta și-a început activitatea la 13 august 1765, fiind înființată prin hrisovul domnitorului Grigore Al. Ghica. Instrucția practică aici s-a făcut în totalitate în limba greacă modernă, fiindcă această școală nu avea dascăli de limbă română. Mai târziu, prin reorganizarea ei din timpul domnitorului Alexandru Moruzi – hrisoavele din 24 și 29 mai 1803 – școala de la Mănăstirea Mavromol a început să folosească predarea și în limba moldovenească (română), de acum încolo practic instituția a devenit bilingvă³.

Potrivit călătorului francez Charles Lagau, în 1828 educația în orașele dunărene se limita la a învăța scrisul și cititul în limbile greacă modernă și română, ultima fiind de fapt un amestec de latină, slavă sau rusă, poloneză, maghiară, greacă și turcă. În această parte de lume, după opinia lui Lagau, nu exista încă un cuvânt care să exprime noțiunea de știință sau artă, iar muzica era lăsată pe seama țiganilor, cântecele interpretate de lăutarii acestei etnii nefiind pe placul francezului⁴.

Regulamentele Organice (din 1831 în Țara Românească; respectiv 1832 în Moldova) au prevăzut înființarea de școli publice cu dascăli plătiți de stat. Pentru a duce la îndeplinire prevederile acestor acte constituționale, urmau a se deschide câte o școală începătoare în fiecare centru de județ (Țara Românească) sau ținut (Moldova), în care să existe câte doi profesori angajați, unul pentru clasele I și a II-a, celălalt pentru clasele a III-a și a IV-a, plătiți respectiv cu 200 și 250 lei lunar⁵.

Marian Stroia, București, 2004 (în continuare se va cita *Călători străini. Serie nouă*, I), p.807.

³ V.A.Urechia, *Istoria școalelor de la 1800-1864*, tom. I, București, 1892, p.4; Mirela Beguni, *Relația Biserică – Școală în Principatele române. Rolul și însemnătatea Seminarului de la Socola (1800-1848)*, în „Codrul Cosminului”, nr. 12, 2006, p.75. Școala s-a aflat și după reorganizarea ei în subordonarea episcopiei, formată din Neculai Lenghiu (fost mare serdar), Coste Vasiliu (fost mare jicnicer) și negustorii Teodor Carandan, Gheorghe Lepădat și Ioan Papa Gheorghiu. Școala avea doi dascăli, fiecare primind un salariu de 375 lei, bani ce se strângeau din veniturile școlilor, iar când nu existau destule resurse se apela la bunăvoința părinților. Dascălii erau scutiți de bir sau alte dări. Documentele nu dau informații prea clare referitoare la anul desființării acestei școli.

⁴ *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea, Serie nouă*, volumul II (1822-1830), editori Paul Cernovodeanu, Daniela Bușă, Cristina Feneșan, Georgeta Filitti, Adriana Gheorghe, Adrian-Silvan Ionescu, Șerban Rădulescu-Zoner, Marian Stroia, Lucia Taftă, Raluca Tomi, București, 2005 (în continuare se va cita *Călători străini. Serie nouă*, II), p.355.

⁵ Paul Păltănea, *Istoria orașului Galați de la origini până în prezent*, vol. I, Galați, 2008, p.392.

Un rol important în deschiderea primei școli publice în Galați l-a avut în 1832 dascălul Toma Giușcă, absolvent de curând al *Gimnaziei Vasiliene* (Succesoarea Colegiului de la Trei Ierarhi)⁶. O altă figură emblematică a învățământului gălățean a fost și Ion Vițu (1840-1864). Eforturile neprecupețite ale profesorilor Toma Giușcă și Ion Vițu, conducătorii școlii naționale din Galați în perioada de funcționare a Regulamentului Organic, au dovedit bunele lor intenții în a asigura elevilor condiții tot mai favorabile instruirii lor. Activitatea didactică a școlii naționale din Galați a început, după informațiile lui V.A. Urechia, la 5 septembrie 1832, școala deschizându-se în casele din curtea bisericii Sfinților Voievozi⁷. După mai multe mutații de spațiu petrecute în anii următori, școala se afla în 1842 în casele lui Ioan Jora. Cu ocazia vizitei domnitorului Mihail Sturdza în 1845 la Galați, s-a hotărât ca școala publică să fie mutată în casele din preajma Mănăstirii Sf. Arhangheli – Metoc⁸.

---

⁶ Se anunța deschiderea unei școli elementare la Galați, cu această ocazie urmând a se organiza un curs de pedagogie, finalizat printr-un examen care va da participanților decrete de profesor. Examenul a avut loc în prezența inspectorului Dimitrie Iamandi, a pârcașului Ioan Cuza, a viceconsulilor, autorităților și a unui public numeros. Inspectorul a lăudat sârguința profesorului Toma Giușcă și a împărțit premii elevilor silitori. Vezi Biblioteca Academiei Române (în continuare se va cita BAR), colecția „Buletin F.O.”, an I (1833), pp.85-86; an II (1834), pp. 183-184. Revista „Buletin. Foae Oficială” a apărut la Iași între 1833-1850. Pentru studiul nostru am folosit colecția aflată sub îngrijirea Bibliotecii Academiei Române, colecție care este broșată pe an sau ani de apariție a revistei, folosind totodată și sistemul de citare caracteristic fondului respectiv. În același mod vom proceda și cu celelalte reviste consultate, aflate în colecțiile Bibliotecii Academiei Române.

⁷ Idem, colecția „Albina Românească”, an IX (1838), pp.244-245; an X (1839), p.251; an XI (1840), p.239; an XII (1841), nr. 60, p.146. „Albina Românească. Gazetă politico-literară” a apărut la Iași între anii 1829-1849.

⁸ Paul Păltănea, *op. cit.*, vol. I, p.390. În clasa elementară se predau citirea și scrisul după metoda lui Lancaster, matematica și religia, toate după un singur manual. În clasa normală se învăța gramatica limbii române, matematica, geografia generală. Elevii erau împărțiți pe grupuri. Programul de școlarizare se desfășura dimineața între orele 8-11 și după amiaza, vara între orele 14-17 și iarna între orele 14-16. În 1838, limba română folosită și predată în școlile din cele două porturi Galați și Brăila, cu foarte mici deosebiri, era practic aceeași. Idiomul folosit avea gramatică și litere proprii (alfabet) din 1735, din timpul domnitorului fanariot Constantin Mavrocordat. Limba română era vorbită de majoritatea populației, în special de păturile mai puțin înstărite, în timp ce boierii foloseau limba greacă modernă, care era considerată și limba curții domnești. Pentru detalii privind limba română folosită în școli și pentru informații suplimentare privind școala publică din Galați, vezi numerele revistei „Albina Românească”, an XIII (1842); XIV (1843); XV (1844).

Începând din 1844 se deschid la Galați și Iași școli „începătoare” pentru soldații din miliția pământeană⁹, pentru ca din anul următor, 1845, Epitropia școlilor să înființeze în orașul din sudul Moldovei o nouă școală reală, prevăzută și cu o clasă de comerț cu predare în limbile greacă și italiană¹⁰. În 1846, la mănăstirea Mavromol, funcționa și o școală catihetică pentru pregătirea preoților de sate, catihet fiind preotul Gheorghe Teodorescu¹¹, pentru ca în aproximativ aceeași perioadă în curtea bisericii Sf. Spiridon să funcționeze o școală în care preda dascălul Ștefanache Popovici, ajutat de prodascălul Ioniță Nedu și de Alecu Franga¹², ce avea ca limbi de predare româna și greaca.

În 1851, călătorul Benjamin Apeert, în urma unei informații primite de la ministerul educației din Moldova, menționa în memoriile sale că în acel an în Galați era deschisă o singură școală publică care avea un profesor și 45 de elevi înscriși. Probabil, călătorul străin s-a referit la școala publică din Galați. După cum știm, conform Regulamentelor organice, atât autoritățile moldovene cât și cele muntene au avut obligația de a deschide și întreține câte o școală publică în fiecare ținut/județ în parte¹³. Școala publică gălățeană, care până în 1852 nu a avut un local propriu, s-a bucurat de sprijinul lui Costache Negri, acesta din urmă având un rol foarte important în dezvoltarea urbei din sudul Moldovei.

Prosperitatea economică a orașului și așezarea aici a mai multor negustori străini au impulsionat deschiderea unor pensioane și școli particulare, care au avut rolul de a instrui copiii familiilor înstărite. V.A. Urechia a publicat o listă a școlilor particulare din ținutul Covurluiului ce erau deschise în anul 1839 – 12 școli cu un număr total de 303 elevi¹⁴.

---

⁹ V.A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800-1864*, tom II, București, 1892, p.246. Deschiderea școlii din Galați este amintită în capitolul VI (Anul 1843-1844), primul dascăl numit fiind Costache Tofan, supleant la școala publică din oraș.

¹⁰ Paul Păltănea, *op. cit.*, vol. I, pp.403-406. În primul an în noua școală deschisă la Galați s-au predat următoarele obiecte: geografia, istoria, istoria naturală, gramatica românească, matematica, desenul linear, caligrafia, limba italiană și greacă. Pentru predarea acestor obiecte s-au angajat șase profesori și doi suplinitori, leafa profesorilor fiind de 4.500 de lei pe an, iar a suplinitorilor de 2.500 lei.

¹¹ Neculai Grosu, *Înființarea și activitatea Episcopiei Dunării de Jos (1864-1973)*, în *Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos în trecut și astăzi*, Galați, 1981, p.41.

¹² *Ibidem*, p.42.

¹³ *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea, Serie nouă*, volumul V (1847-1851), editori Daniela Bușă, Venera Achim, Adrian-Silvan Ionescu, Bogdan Popa, Nicoleta Roman, Marian Stroia, Raluca Tomi, București, 2009 (în continuare se va cita *Călători străini. Serie nouă*, V), p.680.

¹⁴ Paul Păltănea, *op. cit.*, vol. I, pp.395-409. Astfel pot fi descrise mai multe pensioane și școli particulare deschise în urbea gălățeană: pensionul lui Sachetti (era deschis la 22 iulie

Unul dintre discipolii lui Gh. Lazăr, Petrache Poenaru, afirma că educația este prima mare nevoie a unui popor, exprimând foarte clar conștientizarea în mediul românesc a importanței deosebite a instruirii pentru progresul general al societății. Tocmai, de aceea, Sfatul administrativ al Moldovei, care avea statut de guvern sub autoritatea domnului, accepta, în 1842, propunerea Eforiei școlilor de a nu primi în viitor în slujbă decât pe acei care au absolvit cursul învățăturilor.

Devenit una din sarcinile principale ale politicii de stat, învățământul va începe să se dezvolte mult mai repede, ceea ce își va găsi reflectare în înmulțirea numărului școlilor și elevilor, în școlarizarea pedagogilor, precum și în creșterea cheltuielilor pentru instruire. Sunt luate măsuri pentru asigurarea școlilor cu învățători, prin obligarea fiecărui preot și cântăreț din toate satele, care să învețe copiii satului carte și cântări. Pentru ca această sarcină să fie îndeplinită au fost luate două măsuri: una se referă la înființarea în fiecare plasă a unor cursuri (preparate) pentru pregătirea învățătorilor, și a doua se referea la scutirea de prestări în favoarea moșierilor, ceea ce probabil se realiza foarte rar. Importante erau lipsa localurilor de școală și a manualelor. Statistica vremii dă un număr de localuri ceva mai mic decât al școlilor, dar este sigur că acestea, în mare parte, nu erau clădiri construite special pentru școli, deși în perioada regulamentară s-au făcut destule construcții în acest scop.

În privința limbii române folosite în școli, călătorul Bartolomeo Geymet o considera în 1838 ca fiind o latină coruptă, săracă și necioplită, o limbă foarte dificilă¹⁵. Trebuie să amintim faptul că instruirea în limba română începuse încă din a doua jumătate a secolului al VI-lea, ea evoluând anevoios, ca rezultat al influenței foarte mari a slavonei, susținută de biserică, iar în epoca fanariotă și din cauza rolului mare pe care începuse să îl joace limba greacă în toate sferele publice, inclusiv în învățământ. O dată cu restabilirea domniilor pământene, s-a pus cu acuitate sarcina trecerii învățământului de la predarea în greacă sau slavonă la instruirea în limba română. Sarcina nu era ușoară, din cauza tradiției și a grelei moșteniri fanariote, dar ea începuse să fie realizată chiar mai înainte, prin eforturile

---

1833); a dascălului Ștefanachi Spiridon de la biserica Sf. Spiridon, unde se învăța în românește și grecește, încă din anul 1832; școlile lui Vasile Popovici și a dascălului Toader, unde se predă în limba română; a lui Vasile Sârbinschi, unde se învăța „moldovenește și franțuzește”; a lui Spiridon Popovici de la Mănăstirea Mavromol; a lui Gheorghe Macovei și Ilie Moscu, la care se învăța „moldovenește și grecește”. Școli numai cu predare în limbi străine erau deținute de: Ion Cumbari – se învăța „italienește, franțuzește și grecește”; de văduva Tudorița și de Acrania – se învăța „grecește”; a lui Murgu Ivlacovici – se învăța „armenește”; a doamnei Sofia Casten – se învăța „franțuzește”; plus alte cinci școli evreiești; Vezi V.A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800 la 1864*, tom II, p.375.

¹⁵ *Călători străini. Serie nouă*, II, p.734.

unor cărturari și reformatori, ca Gh. Asachi și Gh. Lazăr. În perioada Regulamentului organic, limba română a fost supusă unei noi confruntări, și anume cu limba franceză, care devenise foarte la modă după epopeea napoleoniană. În Țara Românească cel mai activ promotor al francezei în școli era profesorul Jean A. Vaillant. În Moldova - chiar domnul Mihail Sturdza.

Învățământul gălățean îndrumat de o serie de dascăli devotați, a contribuit la creșterea prestigiului limbii române într-o perioadă când aceasta, după cum am văzut anterior, era desconsiderată în fața unor limbi străine. Tot el a avut un rol esențial în procesul de modernizare a societății românești și de formare a națiunii române, pentru că tinerele generații au beneficiat de o educație într-un spirit nou, occidental, devenind ele însele la maturitate motoare ale transformărilor dorite¹⁶.

Fiind importante centre comerciale, informațiile de natură economică erau extrem de prețioase în orașele românești maritime dunărene. Erau la mare căutare publicațiile și jurnalele care tipăreau cursul prețurilor la cereale de pe piața europeană, însă nici celelalte periodice nu au fost neglijate, indiferent dacă erau tipărite în spațiul românesc sau în străinătate, ofereau informații actuale sau ajungeau în porturile dunărene cu o mare întârziere¹⁷. Nevoia de informații cât mai actuale, determină apariția și dezvoltarea între 1829 și 1847 a tipografiilor și respectiv a publicațiilor în orașul port Galați¹⁸.

În portul gălățean prima tipăritură locală a apărut în 1834, fiind în limba greacă și dovedindu-se a fi doar ocazională¹⁹. De fapt, în Galați nu s-a putut deschide o tipografie organizată din cauza monopolului obținut pe 15 ani de Gh. Asachi în decembrie 1830, monopol care va fi prelungit până la 1 ianuarie 1847²⁰. Abia la 25 august 1845, Mario Pietro Cugino a solicitat autorităților permisiunea de a deschide o gazetă comercială, cu această ocazie Cugino insistând și asupra necesității înființării unei tipografii. Sfatul Administrativ al orașului i-a acordat doar dreptul de a publica ziarul „Dunărea – Il Danubio”, iar beneficiarul monopolului

---

¹⁶ Adriana Gheorghe, *Biserica și învățământul în Principate, reflectate în relatările călătorilor străini (1822-1847)*, în *Societatea românească între modern și exotic văzută de călători străini (1800-1847)*, p.276.

¹⁷ Scarlat Callimachi, *Pagini inedite despre Moldova. Însemnările unui călător străin din întâia parte a veacului al XIX-lea*, București, 1947, p.22. În orașele dunărene circulau revistele „Cantor de avis shi comers” (apărută între 1837 și 1843 la București); „Albina românească” (tipărită la Iași); „Mercur” (jurnalul comercial al portului Brăila), precum și alte jurnale franceze, germane, italiene și grecești etc.

¹⁸ Dan Berindei, *Cultura națională română modernă*, București, 1986, p.152.

¹⁹ Paul Păltănea, *op. cit.*, vol. I, p.412.

²⁰ A. Macovei, *Știri noi referitoare la primul ziar comercial românesc – „Dunărea”*, în „Danubius”, nr. II-III, 1969, pp.114-116.

tipografic, Gh. Asachi, îl ajută cu tipărirea publicației, prin mutarea de la Iași la Galați a unei părți din tipografia lui. La 29 decembrie 1846, a văzut lumina tiparului primul număr din „Dunărea – Il Danubio”²¹.

Cu toate acestea, o parte din numerele ziarului, îndeosebi cele dintre 1848 și 1849, au fost scoase dintr-o altă tipografie – cea a lui Fr. Momferato. Între 1849-1851 tipografia Momferato era cunoscută ca fiind Tipografia Jurnalului de Galați și prin 1868 funcționa pe Strada Domnească²². Tipografia ar fi avut la început teasc de lemn care se manevra cu mâna și care s-a păstrat până după 1900, în podul caselor Momferato. „Se executau mai ales lucrări grafice comerciale și pentru primele necesități ale vieții. Fiind singura din târg avea prețuri exorbitante: se spune că pentru 100 de cărți de vizită se plătea 3 – 4 galbeni austrieci, pentru 100 de invitații de nuntă sau moarte 12 – 14 galbeni, pentru 100 de afișe de teatru 5 – 6 galbeni”²³.

Între Cugino și Momferato s-a declanșat un conflict determinat de concurența dintre cele două tipografii, care s-a stins în august 1850 prin încetarea apariției ziarului „Dunărea – Il Danubio”²⁴, urmat cel mai probabil și de lichidarea propriei tipografii de către Cugino²⁵. Deschiderea tipografiei lui Fr. Momferato nu poate decât să coincidă cu expirarea monopolului lui Gh. Asachi, prin urmare afacerea sa a început cel mai devreme în cursul anului 1847.

În Galați, Fr. Momferato a tipărit ziarul „Le courier de Galatz” și a desfășurat o modestă activitate editorială, cele mai reprezentative apariții în tipografia sa fiind: romanul *Elisabeth ou Les exilés de Sibirie* de Sophie Risteau, apărut în limba franceză, în traducerea lui I. Vlahopulo (1847)²⁶ și o gramatică italiano-română scrisă de Ieronim Abbeatici (1848)²⁷.

²¹ BAR, colecția „Albina Românească”, an XVII (1846), p.236; Idem, colecția „Dunărea – Il Danubio”, an I (1846-1847), p.1. A fost jurnalul de comerț, agricultură și navigație – din titulatura sa – al portului Galați, fiind omologul și rivalul revistei „Mercur” din Brăila, văzând lumina tiparului între 1846-1850.

²² Grigore Crețu, *Tipografiile din România de la 1801 până astăzi*, București, 1910, p.18.

²³ Moise Pacu, *Cartea Județului Covurlui*, București, 1891, p.112.

²⁴ BAR, colecția „Jurnal de Galatz”, an I (1849), p.72. A apărut la Galați, doar între 1849 și 1850, fiind din titlu o gazetă politică, comercială și literară; Idem, colecția „Gazeta de Transilvania”, an XXII (1850), p.324.

²⁵ Paul Păltănea, *op. cit.*, vol. I, pp.412-413.

²⁶ Moise Pacu, *op. cit.*, p.192. Acest prim volum tipărit la Galați a reapărut în mai multe ediții, fapt ce demonstrează că a fost un roman în vogă al epocii. Alte ediții ale romanului: 1844, București, sub tiparul serdarului C. Pencovici, traducere de A.G. Fotescu; tot 1844, Iași, tiparul Foaiei Sătești, traducere de gălățeanul C. Conachi; 1845, Brașov, tiparul J. Gott, traducere de N. Nenovici; 1846, București, tiparul Iosif Copainig, lucrare tipărită cu cheltuiala lui D. Gheorghe Ioanidis.

²⁷ Paul Păltănea, *op. cit.*, vol. I, p.413.

Cartea devine instrument principal în vehicularea cunoștințelor din toate domeniile și în aceste zone. Circulația cărții a dus în mod necesar la colecționarea ei și instituționalizarea lecturii, cu formele practicate în toate centrele urbane de la noi, în biblioteci și cabinete de lectură pe lângă librării, despre a căror existență știm din presa vremii. Cabinetele de lectură împrumutau contra cost cărți pentru citit, unele având cataloage tipărite pentru informare publică, atestate și la Galați²⁸, devenind un prim pas spre biblioteca publică.

În Galați se menționa comerțul cu cărți încă din anul 1782, comerț susținut de un raport al cenzurii, care consemna „prin acest port s-ar putea aduce din Franța cărți franceze, grecești și latine”²⁹, și de informațiile din secolul al XIX-lea. Acestea din urmă sunt însoțite de liste cu titluri cu cărți existente în dughenele negustorilor, de vânzare sau în tranzit, comandate și aduse pentru persoane sau companii comerciale din Galați, din alte orașe din Moldova, Transilvania și Muntenia, pentru instituții de învățământ și mănăstiri, pentru librării și cabinete de lectură, pentru reprezentanții comerciali sau consulari, pentru străinii rezidenți în diferite orașe din Țările române și statele vecine³⁰. Comerțul de carte românească la Galați este atestat prin câteva documente, care dovedesc existența unor mici librării și biblioteci. În iulie 1834 a sosit din Austria la Galați o ladă cu 110 cărți pentru profesorul Eftimie Murgu, stabilit atunci la Iași. În 1840, Panainte Lambrino din Galați aducea și el de peste hotare alte 121 de cărți de citit. Ștefan Ronde era înștiințat de Pârcălăbie că i-au sosit 245 de cărți tipărite în germană și franceză. Totodată, în 1843, Panaite Macri anunța sosirea a 182 de cărți tipărite în greacă și italiană, iar în 1846 Epaminonda Pano aducea un transport de 116 cărți. Toate aceste date disparate ne fac să tragem concluzia că în Galați se formaseră cel puțin colecții particulare de carte³¹.

Colecționarea cărții pentru constituirea bibliotecilor se regăsește în structura funcțională a bisericilor, școlilor și societăților de tot felul, la persoane particulare pentru uzul propriu, cu o circulație restrânsă la dimensiunea instituției patronale și aria frecvențelor acesteia.

---

²⁸ Pentru rolul cabinetelor de lectură vezi N. Georgescu-Tistu, *Bibliografia literară română*, București, 1932, pp. 66-67. În BAR, colecția „Dunărea – Il Danubio”, an III (1849), p.76, găsim anunțul deschiderii unui cabinet de lectură la Galați de către Adolphe Henning. În numărul respectiv al ziarului se anunța cu regret încetarea activității din motive particulare a cabinetului de lectură și de citire a jurnalelor „A. Henning și Compania”, cu începere de la 6 mai 1849. Vezi și BAR, colecția „Albina Românească”, an XI (1840), p.262.

²⁹ *Ibidem*, p. 332.

³⁰ C. A. Stoide, C. Turcu, *Negoțul de carte la Galați, către sfârșitul secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea, manuscris dactilografiat*, p. 190.

³¹ Paul Păltănea, *op. cit.*, vol. I, pp.410-411.

Informațiile întâlnite privind deschiderea primelor biblioteci publice în orașele românești de la Dunărea maritimă sunt sporadice, organizarea lor fiind certă începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Se crede că acestea s-au format pe lângă mănăstirile orașelor, probabil începând din secolul al XVII-lea. În Galați s-a presupus că asemenea biblioteci s-au format pe lângă Mănăstirile Sf. Nicolae și Mavramol, în jurul ultimei deschizându-se acea școală greacă menționată de noi anterior, în preajma anului 1765. Cert este faptul că în 1830, în Galați, biblioteca cu cel mai mare număr de cărți era cea deținută de Institutul lui Sachetti cu 500 volume. Mai numeroase erau bibliotecile particulare, însă cu un efectiv de cărți modest.

Venind din orașe cu o mare efervescentă publicistică, călătorii străini nu au fost prea impresionați de activitatea tipografică și nici de cererea de carte sau publicații întâlnită în orașele românești de la Dunărea maritimă. De exemplu, în 1822 călătorul Laurensen era sceptic în ceea ce privește comerțul cu carte – „sunt prea puține cărți; ferice de negustorul care izbutește să plaseze câteva romane”³². Cu toate acestea, putem concluziona că, începând mai ales din momentul adoptării Regulamentelor organice, după 1832, învățământul și cultura în totalitatea aspectelor ei trec prin transformări importante. Totodată, apariția și dezvoltarea școlilor, a tipografiilor și a bibliotecilor sunt elemente care fac parte treptat din viața cotidiană a locuitorilor din Galați. Nevoia de informații este din ce mai acută, de altfel acum sunt tipărite primele jurnale locale: „Econoama Română”; „Dunărea – Il Danubio”, „Mercuriu” și „Le courier de Galatz”. Toate acestea, au fost formele incipiente ale unei culturi de masă specifice societății europene moderne.

În mare măsură, startul modernizării a fost declanșat de intrarea treptată a pieței dunărene în circuitul comercial european, fapt ce a determinat pătrunderea unor noi relații de tip capitalist modern. Acestea au impulsionat și susținut adoptarea unui model de dezvoltare urban de tip occidental, chiar dacă pentru marea majoritate a călătorilor străini ce au tranzitat Dunărea maritimă în perioada amintită orașul Galați era perceput ca fiind mai mult oraș oriental.

---

³² Raluca Tomi, Marian Stroia, *Călătorii străini despre cultura scrisă, știință și creația populară din Principate (1822-1847)*, în *Societatea românească între modern și exotic văzută de călători străini (1800-1847)*, p.251.